

**СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ
В КОНТЕКСТІ СТИМУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ**

У статті на основі порівняльної характеристики рівня оподаткування зарубіжних країн обґрунтовано необхідність зниження рівня податкового навантаження в Україні. Аргументовано доцільність побудови податкової політики у напрямку стимулювання капіталізації виробництва, що сприятиме активізації діяльності суб'єктів господарювання та, як наслідок, збільшенню надходження податків та податкових платежів до бюджетів і державних цільових фондів.

В статті на основі сравнительной характеристики уровня налогообложения зарубежных стран обоснована необходимость снижения уровня налоговой нагрузки в Украине. Аргументирована целесообразность построения налоговой политики в направлении стимулирования капитализации производства, которое будет способствовать активизации деятельности субъектов ведения хозяйства и, как следствие, увеличению поступления налогов и налоговых платежей в бюджеты и государственные целевые фонды.

The necessity of decline of level of the tax loading is grounded for Ukraine on the basis of comparative description of level of taxation of foreign countries in the article. Argued expedience of construction of tax policy in direction of stimulation of capitalization of production, which will be instrumental in activation of activity of subjects of menage and increase of receipt of taxes and tax payments to the budgets and state having a special purpose funds.

Ключові слова: податкова політика, податкова система, податкове навантаження, капіталізація виробництва.

Створення справедливої податкової політики передбачає орієнтацію на формування такого механізму адміністрування податків, що одночасно б забезпечував фінансовими ресурсами потреби держави та стимулював економічне зростання, обумовлюючи збільшення обсягів виробництва, підвищення рівня підприємницької активності, спонукаючи реалізацію інвестиційних ініціатив та створюючи мотиви для виходу операційної діяльності і доходів суб'єктів господарювання з тіні. Проте досягнення такої мети обумовлено внутрішнім протиріччям: обрані соціально-економічні пріоритети вимагають зростання обсягів фінансових ресурсів держави, водночас високий рівень податків дестимулює економічну активність у реальному секторі економіки, в циклічному порядку знижуючи рівень податкових надходжень. В економічній науці така закономірність відома як крива Лаффера. Отже, побудова ефективного адміністрування податків передбачає максимальне наповнення бюджету та державних цільових фондів для виконання державою її функцій за одночасного обмеження рівня податкових вилучень до величини, достатньої для забезпечення стимулювання економічної активності.

Питанню пошуку шляхів реалізації податкової політики у напрямку збалансування інтересів держави та платників податків присвячено ряд праць вітчизняних та зарубіжних науковців [1-4]. Однак, враховуючи те, що одним із найсуттєвіших недоліків адміністрування податків в Україні підприємницької структури визнають надмірний рівень податкового навантаження, питання врегулювання конфлікту інтересів держави та суб'єктів господарювання і надалі залишається відкритим.

Метою статті є дослідження відповідності рівня податкового навантаження реаліям економічного розвитку України та визначення напрямів стимулювання активізації діяльності суб'єктів господарювання за рахунок податкової політики держави.

Сьогодні рівень податкового вилучення ВВП в Україні (35-37% у 2005-2009 рр.) перевищує аналогічний показник ряду країн – членів ЄС: Польщі, Мальти, Болгарії, Естонії, Греції, Ірландії, Латвії, Литви, Словаччини, Румунії (табл. 1). При цьому, низка держав-нових членів ЄС у боротьбі за інвестиційні ресурси проводять послідовну лібералізаційну політику в сфері оподаткування, результатом якої є зниження рівня оподаткування (Швеція, Бельгія, Фінляндія, Австрія, Німеччина, Люксембург, Греція, Словаччина, Румунія).

Середній рівень валового внутрішнього продукту на душу населення в ЄС у 2008 р. становив 25100 євро [6], а в Україні – 2670 євро (у розрахунку за офіційним середньорічним обмінним курсом), що становить лише 10,6% рівня країн ЄС. За оцінками Міжнародного валютного фонду у 2009 р. за рівнем ВВП на душу населення Україна зайняла 113 місце із 181 [7]. Таким чином, ми схилиємось до висновку, що для України існуючий рівень податкового навантаження здійснює дестимулюючий вплив на економічний розвиток.

Таблиця 1

*Рівень оподаткування у країнах ЄС**

Країни	Рівень оподаткування у 2007 р., %	Зміна рівня оподаткування у 2000–2007 рр., %	Країни	Рівень оподаткування у 2007 р., %	Зміна рівня оподаткування у 2000–2007 рр., %
Швеція	48,3	-3,5	Португалія	36,8	+2,5
Данія	48,7	-0,7	Люксембург	36,7	-2,4
Бельгія	44,0	-1,2	Великобританія	36,3	-0,4
Франція	43,3	-0,8	Польща	34,8	+2,2
Італія	43,3	+1,5	Мальта	34,7	+6,5
Фінляндія	43,0	-4,2	Болгарія	34,2	+1,7
Австрія	42,1	-1,1	Естонія	33,1	+1,8
Кіпр	41,6	+11,6	Греція	32,1	-2,5
Угорщина	39,8	+1,3	Ірландія	31,2	-0,4
Німеччина	39,5	-2,4	Латвія	30,5	+1,0
Нідерланди	38,9	-1,0	Литва	29,9	-0,2
Словенія	38,2	+0,7	Словаччина	29,4	-5,1
Іспанія	37,1	+3,2	Румунія	29,4	-1,0
Чехія	36,9	+3,1	ЄС-27	37,5	+0,3

* Складено за даними: [5, с. 251]

Звертаючись до висновків А.Ілларіонова та Н.Півоварової [8], що провели дослідження взаємозв'язку економічного розвитку і частки бюджету у ВВП на прикладі 166 країн за 1991-2000 рр., відзначимо, що для досягнення максимально можливих темпів економічного зростання для країн, де рівень фактичного податкового навантаження завищений щодо оптимального, доцільно проводити послідовне і рішуче скорочення рівня держави у ВВП. Класичним прикладом такої політики є Китай: зниження в 1979–1996 рр. питомої ваги державних видатків з 36 до 13% ВВП дозволило країні забезпечити середньорічний темп економічного зростання 9,6%. В результаті за 17 років відбулося не тільки п'ятикратне збільшення реальної величини

ВВП, а й подвоєння абсолютного об'єму державних видатків [9].

Цілком логічно припустити, що при однакових технологічних умовах формування ВВП (обсягах основних засобів і затратах праці) рівень податкового навантаження має певний вплив на ефективність економічної динаміки, адже податки як стимулятори безпосередньо впливають на рівень ділової та виробничої активності. Враховуючи це припущення, на основі функції Кобба-Дугласа запишемо наступну розширену виробничу функцію:

$$Q = a_0 K^\alpha L^\beta p^\gamma,$$

де Q – обсяг ВВП, млн. грн.; K – вартість основних засобів виробництва, млн. грн.; L – затрати праці (кількість працюючих у виробництві); a_0 – коефіцієнт пропорційності; p – коефіцієнт податкового навантаження; α , β , γ – параметри функції.

За розрахунками, проведеними з допомогою програмного продукту STADIYA та використовуючи офіційні дані Державного комітету статистики України щодо показників K та L , $a_0=22,76$; $\alpha=1,541$; $\beta=-3,051$; $\gamma=1,205$. Отже, на сучасному етапі економічного розвитку України домінуючим фактором виробництва та основною рушійною силою економічного зростання є капітал: показник еластичності формування обсягів ВВП від капіталу становить 1,541, тобто збільшення обсягів основних засобів виробництва на 1% і закріплення на середньому рівні затрат праці (кількість працюючих не змінюється) призведе до збільшення обсягу ВВП на 1,541%. Значення показника еластичності формування обсягів ВВП за затратами праці – від'ємне число (-3,051), що демонструє: на даному етапі економічного розвитку України збільшення кількості праці не призведе до ефективного збільшення обсягів ВВП.

Базуючись на висновках міжнародних статистичних досліджень А.Ілліріонова та Н.Півоварової, констатуємо: для України поступове зниження податкового навантаження є необхідною умовою сталого економічного зростання. В умовах обраних пріоритетів соціально-економічного розвитку уникнення втрат доходів бюджетів у результаті зниження податкового коефіцієнта вимагає розширення бази оподаткування, тобто зростання ВВП. Оскільки рушійною силою економічного зростання в Україні є основні засоби, стимулятором росту ВВП, а відповідно і доходів держави, є приріст основного капіталу. Сьогодні для промисловості України характерний високий рівень зносу, старіння обладнання; частка інноваційних технологій є незначною і не демонструє тенденції до зростання; основні фонди фактично не оновлюються, а їх вік становить у середньому 21,7 року [10, с. 36]; технологічне оновлення економіки потребує капіталовкладень на рівні 500 млрд. дол. [11]. Основними фінансовими джерелами інвестування в Україні залишаються амортизаційні відрахування й невелика частка чистого прибутку підприємств, які сьогодні вкладуються переважно у застарілі затратні технології, устаткування і споруди. За існуючого рівня капіталовкладень (за підсумками 2009 р. сума інвестицій в

основний капітал у нашій країні склала 151,8 млрд. грн. [12], що за середньорічним офіційним курсом національної грошової одиниці до дол. США становить 19,5 млрд. дол. США) для досягнення бажаного технологічного оновлення економіки потребується понад 25 років.

Прийнявши до уваги, що основними фінансовими джерелами інвестування в Україні залишаються амортизаційні відрахування і невелика частка чистого прибутку підприємств, схилиємося до висновку, що зниження рівня податкового навантаження сприятиме вивільненню додаткових фінансових ресурсів, що спрямовуватимуться на оновлення основних засобів. Враховуючи результати проведеного моделювання, додамо: обов'язковою умовою забезпечення спрямування вивільнених у результаті зниження рівня оподаткування засобів на розширене відтворення основного капіталу вимагає застосування інструментів податкової політики, спрямованих на стимулювання приросту капіталовкладень та використання інновацій у виробництві. Інакше тривіальне зниження рівня оподаткування економіки без відповідних регулятивних механізмів використання вивільнених ресурсів призведе до розбалансування поточних і стратегічних інтересів суспільства.

У зв'язку із цим реалізація стимулюючої функції адміністрування податків вимагає перегляду механізму застосування пільгових режимів оподаткування. Враховуючи характерну для України застарілість основних засобів виробництва та необхідність технологічного оновлення економіки, політику надання пільг варто спрямовувати на стимулювання зростання високотехнологічних виробництв, розвиток принципово нових ресурсо- і енергозберігаючих технологій. Надання пільг доцільно проводити в рамках декількох пріоритетних державних програм, виконання яких має найбільше стратегічне значення для країни. У цьому контексті особливого значення набуває здатність уряду вірно обирати пріоритети. При визначенні часового періоду дії податкової пільги потрібно враховувати, що надання пільг в оподаткуванні прибутку приводить до зростання бази оподаткування в майбутньому з певним лагом. Оптимальний період дії податкової пільги становить чотири роки. За менший час пільга не спрацює, а за більший — виникають можливості зловживань і втрати ефективності [13].

Отже, на сучасному етапі економічного розвитку України поступове зниження рівня податкового навантаження підкріплене комплексом регулюючих імперативів економічної політики, спрямованих на створення передумов для капіталізації виробництва, є стратегічним напрямком управлінської діяльності держави у сфері оподаткування, націленим на досягнення збалансування інтересів економічних суб'єктів та держави, що реалізується у зростанні конкурентоздатності національної економіки на світовій арені, стимулюванні економічного зростання та, як наслідок, — у розширенні бази оподаткування і зростанні податкових надходжень зведеного бюджету.

Список використаних джерел:

1. Балацкий Е. Анализ влияния налоговой нагрузки на экономический рост с помощью производственно-институциональных функций [Электронный ресурс] / Е. Балацкий // Проблемы прогнозирования. – 2003. – № 2. – С. 88-105.
2. Меркулова Т. В. Налоговое поведение: институциональные аспекты анализа / Т. В. Меркулова // Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна. – 2005. – Випуск 89-3. – С.159-165.
3. Крисоватий А. І. Теоретико-організаційні доміанти та практика реалізації податкової політики в Україні: [монографія] / А. І. Крисоватий. – Тернопіль: Карт-бланш, 2005. – 371 с.
4. Clemens C. Optimal Fiscal policy, uncertainty, and growth / C. Clemens, S. Soretz // Journal of Makroekonomics. – 2004. – №26. – P.679-697.
5. Taxation trends in the European Union. Data for the EU Member States and Norway / Eurostat. – European Commission. – 2009. – 384 p.
6. National accounts – GDP [Электронный ресурс] / Eurostat. European Commission. – 09.2010. – Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/National_accounts_-_GDP
7. Міжнародні рейтинги України [Електронний ресурс] / Вікіпедія: Вільна енциклопедія. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Міжнародні_рейтинги_України
8. Илларионов А. Размеры государства и экономический рост / А. Илларионов, Н. Пивоварова // Вопросы экономики. – 2002. – № 9. – С. 18–45.
9. Юсупов Ю. Можно ли определить оптимальную долю бюджета в ВВП? [Электронный ресурс] / Ю. Юсупов. – Режим доступу: <http://publicfinance.solutions.uz/upload/iblock/43d/2.pdf>
10. Попова В. Підсумки та напрями інвестиційної політики в Україні / В. Попова, В. Попов // Економіка України. – 2007. – № 5. – С. 35–42.
11. Інноваційна логіка розвитку має стати фундаментом законотворчої та управлінської діяльності [Електронний ресурс] / [виступ Першого віце-прем'єр-міністра, Міністра фінансів України М. Я. Азарова на сесії Загальних зборів Національної академії наук України 19 квітня 2007 року]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=76155095&cat_id=2306457
12. Інвестиції в основний капітал за видами економічної діяльності за 2009 рік [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2009/ibd/iokved/iokved_u/iokved_0409_u.htm
13. Загорський В. Податки для конкурентоспроможної економіки [Електронний ресурс] / В. Загорський // Дзеркало тижня. – 2006. – № 17 (596). – Режим доступу: <http://www.dt.ua/2000/2040/53319>.